

УДК 811.161.2'276.6:005.57:378

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2026.46.1.7>

КУЛЬТУРА КОРПОРАТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЯК СКЛАДНИК ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ (В МЕЖАХ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

CORPORATE COMMUNICATION CULTURE AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL TRAINING (WITHIN THE "UKRAINIAN LANGUAGE FOR PROFESSIONAL PURPOSES" COURSE)

Даскалюк О.Л.,

orcid.org/0000-0002-6977-6961

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри історії та культури української мови

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

У статті порушено проблеми вивчення комунікативного етикету, опанування навичок проводити ефективну ділову бесіду, налагоджувати зв'язки як в межах робочого колективу, так і з зовнішніми стейкхолдерами. Ці теми вивчають в межах курсу "Українська мова за професійним спрямуванням", який є обов'язковим у закладах вищої освіти, оскільки навчає майбутніх спеціалістів вправній комунікації у тій сфері, яку студенти вибрали для подальшої професійної діяльності. Вимоги до високого рівня soft skills сьогодні є постійними на ринку праці, а тому освітні програми містять мовні дисципліни, які допомагають студентам вдосконалювати свої комунікативні навички, відпрацьовувати можливі моменти робочого спілкування, набувати досвіду ведення проблемної розмови.

Перед викладачем професійної української мови стоїть проблема зацікавити студентів комунікативними традиціями українського народу, які через тривалий час русифікації опинилися на маргінесі не лише професійної культури, а й повсякденного вжитку, відновити в їхній практиці мовленнєву поведінку свого народу, поєднавши її з викликами глобалізації, глибокої інтеграції української виробничої / бізнесової сфери в міжнародну. Сучасні методи Scrum-комунікації дозволять зробити заняття з ділової української мови не лише корисними з погляду покращення грамотності мовлення, а й цікавими, досвідонабувними в ракурсі застосування виробничих моментів комунікації в рольових вправах, відпрацювання різних методів розв'язку проблемних ситуацій, вміння трансформувати сленгове мовлення в прийнятне й очікуване з боку адресата.

На заняттях з професійної української мови студенти мають змогу відпрацювати навички презентації себе як спеціаліста, вивчити й спробувати риторичні прийоми для ведення публічної розмови, відшліфувати навички персональної комунікації з погляду фахового застосування. Екскурси в становлення комунікативного етикету українського народу продемонструють студентам глибину мовної традиції нашої спільноти, підкреслять цінності, яких віками дотримувалися українці, допоможуть відновити тяглість комунікативних навичок на народній основі.

Ключові слова: українська мова за професійним спрямуванням, комунікативний етикет, ділова бесіда, корпоративні комунікації, навчальні методи, комунікативна компетентність.

The article addresses the issue of studying communicative etiquette, developing the ability to conduct effective business conversations, and establishing connections both within a team and with external stakeholders. These topics are covered within the "Ukrainian Language for Professional Purposes" course, which is mandatory in higher education institutions, as it teaches future specialists proficient communication in their chosen field of professional activity. Today, the demand for high-level soft skills is a constant in the labor market; therefore, educational programs incorporate language disciplines that help students improve their communication skills, practice potential workplace communication scenarios, and gain experience in handling challenging conversations.

A teacher of professional Ukrainian faces the challenge of sparking students' interest in the communicative traditions of the Ukrainian people. Due to a prolonged period of russification, these traditions were marginalized not only in professional culture but also in everyday use. The goal is to restore the national speech behavior in students' practice, combining it with the challenges of globalization and the deep integration of the Ukrainian industrial sector into the international arena. Modern Scrum communication methods can make business Ukrainian classes not only beneficial for improving speech literacy but also engaging and experiential. This is achieved by applying workplace communication scenarios in role-playing exercises, practicing various problem-solving methods, and developing the ability to transform slang into an acceptable format expected by the recipient.

In professional Ukrainian language classes, students have the opportunity to practice self-presentation skills as specialists, learn and apply rhetorical techniques for public speaking, and polish their interpersonal communication skills for professional use. Exploring the formation of the Ukrainian communicative etiquette will demonstrate to students the depth of our community's linguistic tradition, highlight the values Ukrainians have upheld for centuries, and help restore the continuity of communication skills based on national heritage.

Key words: Ukrainian language for professional purposes, communicative etiquette, business conversation, corporate communication, teaching methods, communicative competence.

У вищих навчальних закладах курс “Українська мова за професійним спрямуванням” допомагає студентам покращити грамотність через роботу з текстами професійного спрямування, вдосконалити свої знання з історії фаху, зокрема через вивчення правопису та відмінювання прізвищ науковців, географічних назв, пов’язаних зі становленням галузі, набути навичок з написання текстів в інформаційному стилі, що напрочуд потрібно для сучасних умов роботи в командах, комунікацію через соцмережі. Окремо йде вивчення етикету усного ділового мовлення, що теж сприяє вдосконаленню вмінь провадити ефективно спілкування, розуміння етикетних нюансів, дотримання прийнятих норм комунікативної поведінки з акцентом на робочі умови комунікації. Отож під час вивчення української мови за професійним спрямуванням майбутні фахівці вивчають тонкощі копоративного спілкування: як у формі письмовій (правила написання ефективних електронних листів), так і в усній: від привітання до проведення ділових зустрічей.

Постановка проблеми. Вивчення етикету спілкування – тема цікава, але й доволі багатогранна, оскільки включає в себе короткий екскурс в минуле, адже знання традицій забезпечує розуміння сьогодишньої практики, а також аналіз тонкощів комунікації в часи глобалізації, з розумінням національної специфіки та інтернаціональних впливів. Саме тому ця тема потребує не одного заняття, що в умовах ущільненого курсу мовної підготовки фахівців має труднощі з повноцінною реалізацією, а відтак кілька шляхів застосування з врахуванням рівня підготовки академічних груп. Отож наша тема поєднує вивчення етикету спілкування з погляду відображення в ньому традицій української комунікативної поведінки й вимог до ефективного спілкування, які постають перед молодим фахівцем у сучасних бізнес-, ІТ-компаніях тощо.

Звісно, тема ефективного фахового спілкування потребує заглиблення в народні традиції, аналіз вимог до освіченої людини в різні часи нашої історії, дослідження історії комунікативного етикету, адже мовна поведінка народу засвідчує його етнопсихологічні особливості, ціннісно-культурні пріоритети, зрештою складну історію вибудови комунікативної переваги за різних соціальних устроїв. Грунтовне вивчення цього питання дозволить фахівцям будь-якої спеціальності, не лише гуманітарного напрямку, розуміти важливість збереження традицій і передання їх подальшим поколінням, адже в комунікативному етикеті, багато формул якого можна знайти

в народних прислів’ях та приказках, зосередилися цінності нашого народу, його менталітет, його розуміння свого і чужого та ставлення до всього, що відбувається у світі. Також треба враховувати вимоги сучасних компаній до вправності спілкування спеціалістів, до вміння провадити командну роботу, уникати конфліктів, знаходити виходи з проблемних ситуацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Порушена тема є обов’язковим компонентом підручників з “Української мови за професійним спілкуванням”. А. Белік ретельно розглядає основні види ділового спілкування, мовленнєвий етикет, бар’єри в спілкуванні та його рівні, способи їх подолання [3, с. 36–53], схожі питання розглянуто в усіх сучасних посібниках з української фахової мови, адже їх знання, вміння застосувати в професійній діяльності впливає на комунікативні компетентності майбутніх молодих спеціалістів. Також проведено окремі дослідження використання мовного етикету в професійно орієнтованому комунікативному спілкуванні, автори одного з них зазначають: що “вищий рівень мовної культури особистості”, то “вищий її професійний рівень. Низький рівень мовної культури, навпаки, є ознакою обмеження” [5, с. 74].

Порушена тема має багату палітру досліджень саме в ракурсі комунікативного етикету українців, поміж відомих імен українських мовознавців згадаємо Н. Бабич, Ф. Бацевича, С. Богдан, А. Коваль, О. Миронюк, Я. Радевича-Винницького, М. Стахів та інших дослідників нашого багатого комунікативно-етикетного спадку. На окрему увагу заслуговують праці, в яких проведено аналіз дотримання норм комунікативного етикету в молодіжних спільнотах, їх застосування в сучасних комунікаційних стратегіях, що було темою статей М. Баган, М. Попадинця, О. Скларенка. Питання особливостей корпоративних комунікацій вивчали Є. Джанабаєва, О. Зубова, А. Назарчук, Д. Мірошніченко, О. Харчишина та інші. Як бачимо, порушена в статті тема багатоспектна й доволі актуальна, зважаючи на стрімку українізацію виробничих процесів, а відповідно адаптацію усного ділового мовлення під норми української мови, мовленнєвий етикет українців з урахуванням вимог нашого часу, впливу посилення міжнародних зв’язків (наприклад, забезпечення толерантного тону спілкування).

Постановка завдання. У нашому дослідженні розглянемо, як зацікавити сучасну молодіжну аудиторію особливостями ділової комунікації з погляду дотримання вимог українського комунікативного етикету; які можна викори-

статі методики на заняттях з “Української мови з професійним спрямуванням”, щоб відпрацювати з майбутніми фахівцями моменти корпоративної комунікації; як вдосконалити комунікативні компетентності здобувачів вищої освіти, щоб становлення кар’єри, професійне зростання відбувалося на високому рівні ділового спілкування.

Виклад основного матеріалу. Сьогоднішні студенти – завтрашні фахівці в різних структурах (державних і приватних), організаціях, установах, а тому вміння налагоджувати зв’язок з усіма рівнями місця роботи – чи не базова вимога до ефективного менеджера, відповідального працівника. Таким чином тема культури усного ділового спілкування напроцуд важлива в структурі “Української мови за професійним спрямуванням”, навчені ефективній комунікації спеціалісти сприятимуть налагодженню контактів між усіма ланками виробництва і сприятимуть підвищенню корпоративної культури. Є. Тихомирова зазначає: “Якщо відносини зі співробітниками вибудовані ефективно, то компанії скоріше вдасться домогтися високого рівня моралі серед своїх службовців, сильної мотивації та продуктивності” [6, с. 14]. Звісно, спеціальності, які готують менеджерів, повинні мати у своїх програмах спеціальні курси з ділової комунікації, але базовою дисципліною у вишах залишається курс з професійної української мови.

Дж. Корнеліссен тлумачить корпоративну комунікацію як складну систему управління структурою організації як всередині, так і через зовнішні зв’язки, PR-менеджмент [7, с. 10]. Звісно, такого масштабу ведення спілкування на курсі з професійної української мови охопити неможливо, проте студентів можна ознайомити з комунікативними бар’єрами та їхньою природою і надати можливі шляхи розв’язку проблемних комунікацій. Обов’язковим компонентом програми є навчання коректного спілкування через листування, зокрема електронне; організація та проведення зборів; вміння підготувати та втілити в життя виступ / презентацію.

У статті про особливості становлення ділової комунікації, вивчення у коледжах специфіки ведення ділових переговорів, порівняно з іншими видами людської взаємодії, вплив на ефективність роботи різних видів повідомлень, формування корпоративної культури як результату правильного налагодження зв’язків М. Віоланті порушує також проблему взаємодії чотирьох поколінь, що працюють зараз в офісах [8, с. 10–11], яка відома і нашим працедавцям, і завдання освіти – навчити майбутніх випускників вишів взаємодіяти з пред-

ставниками як старшої генерації, так і середньої, й молодшої для створення комфортної атмосфери всередині бізнесової структури. І саме такою об’єднувальною ланкою має бути знання комунікативного етикету українців і вміння застосовувати його в професійній діяльності, а також розуміння комунікаційних очікувань представників різних поколінь, наприклад, старшого – дотримання всіх вимог ввічливості, особливості формулювання адресованого звертання тощо.

Отже корпоративна комунікація – це багатоярусна ланка налагодження роботи ділових колективів через внутрішні канали обміну інформацією та зв’язки із зовнішніми бенефіціарами, стейкхолдерами тощо. Основною одиницею її функціонування є слово, а тому це професійне вміння безпосередньо пов’язано з мовною підготовкою фахівців усіх рівнів. Безперечно, головну роль в налагодженні ефективної роботи колективу відіграє керівник, проте наявність навичок правильної комунікації з колегами, яка сприяє командній роботі, щораз більше цікавить працедавців, і така вимога до кандидатів на ринку праці стає все відчутнішою. А саме вміння чітко, етично й аргументовано комунікувати в команді можна вибудувати на вивченні мовленнєвого етикету, відпрацюванні різних комунікативних ситуацій, розумінні походження тих чи тих етикетних формул, що і сформує у здобувачів вищої освіти *soft skills*, такий потрібний для сучасного ділового світу.

Здебільшого здобувачами вищої освіти є молоді люди, мовлення яких “засвідчує розширення риторичних канонів, пошук нових ефективних комунікативних стратегій, нестандартність визначень і характеристик тощо” [1, с. 14], що повинен використовувати викладач української професійної мови для ефективного навчання ділової комунікації. Доречними будуть обговорення комунікативних традицій нашого народу з його інтрепретацією до вимог спілкування нашого часу. Як уже згадували, невеликий екскурс в становлення комунікативних традицій (приміром, викання, таке донедавна узвичаєне в українських родинах; історія слів-регулятивів, як пан / пані, добродій / добродійка, товариш / товаришка, колега / колежанка тощо) допоможе молодим людям зрозуміти походження цих слів / явищ, їх роль в комунікації українців у різні часи, що буде підґрунтям для створення тяглості наших традицій, яка була перервана часами бездержавності, окупації. Зрештою, не можна ігнорувати того факту, що сучасна молодь по-своєму інтрепретує вимоги мовленнєвого етикету, уникаючи обов’язковості формального дотримання, акцен-

туючи на його ефективності для побудови комунікативної стратегії. Зважаючи на такі підходи, “комунікативними орієнтирами сучасної молоді стають щирість, експресія, виразність, бажання підтримати, що свідчить про її вибір цілком гуманістичних засад соціальної взаємодії, слухну відмову від вимушених формальностей, невмотивованого пафосу чи лукавства” [2, с. 15]. Ці факти теж треба враховувати під час навчання, вибираючи методики практичного застосування, а не зазубрювання, осмисленого використання, а не бездумного повторення.

Таким чином, вивчення або повторення комунікативних норм українського традиційного мовлення сформує в студентів базу етикетних формул з розумінням комунікативних особливостей їх застосування. Наприклад, формули привітання: викладач може розтлумачити правильні / неправильні вирази (як-от *Добрий день* і *Доброго дня* з поясненням від знавців культури мовлення), регіональні, релігійні особливості і випадки їх використання, можна навіть згадати давнє українське *Здоровенькі були!* і його невдалу адаптацію через зросійщену форму *Здоров'я бажаю!* Так само можна повторити етикетні формули для різних комунікативних ситуацій, що особливо важливо для здобувачів вищої освіти, які не мають таких знань через виховання в російськомовному середовищі. Отож один з методів вивчення особливостей комунікативного етикету українців з погляду його застосування в умовах професійної комунікації – бесіда, колоквиум, реферативні повідомлення, презентації.

Обов'язковим моментом вивчення культури професійного мовлення є розгляд особливостей комунікації через електронні форми спілкування, в яких спостерігаємо зміщення “меж формальних і неформальних звертань, пристосування звичних ввічливих виразів до сучасного дискурсу тощо” [4, с. 144]. Для відточення навичок ведення такого стибу комунікації ефективною буде робота в парах, де один студент буде “водієм” і формулюватиме структуру тексту (наприклад, запиту до фірми-партнера), а поруч сидітиме “штурман”, який стежитиме за процесом, коментуватиме дії, підібрані словесні формули, ефективність тих чи тих фраз, аналізуватиме їх, і, як результат, кожний отримає досвід роботи в парі і навички створення фахового тексту. Такі парні роботи над текстами комунікації із зовнішніми діловими партнерами сформують в студентів розуміння алгоритму побудови тексту і навчать чути інших, критично оцінювати свою роботу, працювати на спільний результат.

Вмінню ефективно комунікувати в межах колективу можна вчити через інтеграцію інтерактивних методик, зокрема симуляцію Scrum-процесів, коли створюють моделі професійного спілкування, наприклад, комунікативної невдачі, і група шукає шляхи виходу, способи розв'язку проблемної ситуації. Ефективним буде застосування рольових дискусій, вправ з адаптування класичних етикетних формул до формату месенджерів.

Для студентів ІТ-сфери корисним буде завдання для відпрацювання роботи в команді з виконанням наперед визначеної ролі – методика рольової дискусії за “Шістьма капелюхами” Едварда де Боно. Викладач роздає студентам картки з ролями, які потрібно відразу ж втілювати в життя. Наприклад, так можна відпрацювати ситуації критики, на які не всі вміють реагувати конструктивно, але вони доволі часто трапляються в ІТ-командах. Для цього потрібно вибрати студента на роль тімлідера (керівника проекту) й описати проблемну ситуацію, яка склалася в команді. Відтак аналізувати, які фрази підбирає менеджер до своєї команди, щоб ефективно розв'язати проблему: *Колеги, пропоную повернутися до суті питання* (узагальнене звернення до всіх); *Остане, яка ваша думка з цього приводу* (адресоване звернення); *Отже, маємо таку ситуацію ...* (вміння підбити підсумки, сформулювати розв'язок чи подальші кроки роботи команди). Тестувальник (це зазвичай критик ідей) повинен знайти слабкі місця в проєкті і коректно про це повідомити: *Ідея чудова, але я бачу такі ризики... Чи врахували ми* (зверніть увагу на займенник, який не вип'ячує критика за межі колективу, а тримає його в рамках команди) *той факт, що...* Генератор ідей (креативник) пропонує нестандартні рішення, така роль навчить студентів сміливо виголошувати свої думки, впливати на командну роботу: *А що, якщо ми спробуємо подивитися на проблему під іншим кутом зору? Розгляньмо таку гіпотезу...* Таймкіпер (студент, який стежить за часом, теж важливе вміння контролювати тривалість свого мовлення й інших): *Перепрошую, але ми* (знову командне ми) *відхилилися від теми... Мушу нагадати, що у вас залишилося 2 хвилини до завершення промови... Товариство, у нас 5 хвилин до завершення наради...* Такі завдання сформують в студентів необхідні навички толерантної комунікації в командній роботі, вони завжди сприяють налагодженню стосунків в колективі студентської групи, окрім того, навчають граматичної вправності української мови, як-от колективне

ми, імператив першої особи множини, звертання. Схожі завдання можна відпрацьовувати в комунікативних ситуаціях планування, брейншторму, завдання викладача – коректно виправляти мовні помилки й підказувати кращі шляхи розв'язку проблемної комунікації. Очевидно, що кожен таку командну роботу потрібно проаналізувати, пояснити помилкові фрази, дати поради для альтернативного розв'язку, що закріпить отримані комунікативні навички.

Важливим елементом мовної освіти є набуття досвіду з укладання документів для рекрутерів, а також вміння провадити ефективну комунікацію з наймачами. Імітація таких комунікативних ситуацій допоможе студентам опанувати українські етикетні форми зверненого мовлення, коректно розпочинати розмову (*Ознайомившись із вакансією на порталі...*), вдало її завершити (*З повагою (тут можна пояснити особливості пунктуації) або Буду вдячний за зворотний зв'язок...*).

На парах з української мови за професійним спрямуванням також буде доречно відпрацьовувати зі студентами навички самопрезентації (за одну хвилину зацікавити потенційного працедавця) або проведення щоденної наради (що робив учора, що робитиме сьогодні, які є проблеми). Навіть з реалізацією останньої ситуації робочої комунікації у молодих фахівців нерідко виникають проблеми, тому їх відпрацювання в аудиторії не лише покращить комунікативну компетентність, а й розвине впевненість, розуміння особливостей фахової комунікації.

Ще однією групою завдань, які не лише покращать комунікативні навички, а й розширять словниковий запас, сформулюють відчуття доречності, правильності мовлення, це вправи з адаптації сленгового повідомлення до очікуваного замовником: *Сервак впав, бо бази лягли. Скажи клієнтові, що ми це фіксуємо, до вечора підніmemo й коректний варіант повідомлення: Шановний пане Іване! Перепрошуємо за тимчасові незручності. Наразі ми фіксуємо технічні збої в роботі сервера. Наша команда вже активно працює над усуненням проблеми. Орієнтовний час відновлення повноцінної роботи – сьогодні до 18.00. Дякуємо за Ваше розуміння.* Це ще й взірць ефективного інформаційного повідомлення, що теж засвідчує високу культуру професійного мовлення, а отже, працює на імідж фірми.

Висновки. Безперечно, курс “Українська мова за професійним спрямуванням” – напроцуд важливий елемент мовної підготовки фахівців, він не лише вдосконалює грамотність, вишколює вміння працювати з фаховими текстами, писати наукові дослідження, формулювати повідомлення, а й навчає ефективно комунікувати, дотримуватися норм українського етикетного мовлення, розуміти важливість застосування мовленнєвих традицій нашого народу в повсякденному професійному спілкуванні. Методи навчання комунікативної компетентності напроцуд різноманітні, а тому лінгводидактичні роботи з такої тематики актуальні, а порушена в публікації тема потребує подальшого вивчення й висвітлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баган М. П. Мовлення сучасної української молоді в контексті національно-культурних тенденцій розвитку суспільства. *Мова та культура у просторі новітніх технологій: проблеми сучасної комунікації*: матеріали VI Міжнародної наукової конференції, м. Київ, 23 березня 2023 р. К. : Талком, С. 15–16
2. Баган М. П., Скляренко О. В. Мовленнєвий етикет сучасної української молоді: динаміка комунікативних орієнтирів. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*. 2024. Том 27. № 1. С. 9–18.
3. Белік А. Українська мова за професійним спрямуванням. Навч. посіб. Київ, 2023. 175 с.
4. Попадинець М.В. Динаміка мовленнєвого етикету українців: від традиційних формул до сучасних комунікаційних стратегій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2025 № 74 Том 1. С. 145–147.
5. Скрипник, Н., Когутюк, О., & Турлюк, С. Мовно-мовленнєвий етикет у професійно орієнтованому комунікативному спілкуванні. *Молодий вчений*, 6.1 (130.1). С. 73–78.
6. Тихомирова Є. Корпоративні комунікації : посіб. для студ. вищ. навч. закл. Луцьк : ФОП Захарчук В. М., 2013. 216 с.
7. Cornelissen J. P. Corporate Communication: A Guide to Theory and Practice / Joep P. Cornelissen. – SAGE Publications Ltd, 2008. – 280 p.
8. Violanti M. T. Business Communication. International Encyclopedia of Organizational Communication Wiley [Електронний ресурс] // ResearchGate. 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/314761892_Business_Communication (дата звернення: 30.04.2026).

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 30.04.2026
 Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.05.2026
 Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026